

Cumhuriyet Tarihinin En Önemli Kamu Yönetimi Reformlarından Biri: Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarındaki Dönüşüm

Doç. Dr. İlker GÜNDÜZÖZ

Hukuk Müşaviri /
Mülki İdare Amiri

GİRİŞ

Türkiye tüm ülkeler gibi artan güvenlik ihtiyaçlarıyla karşı karşıyadır. Dünyadaki gelişmeler yanında Türkiye'nin jeopolitik konumu da bu ihtiyaçların yönünü belirlemektedir. Terör örgütlerinin Türkiye'yi hedef alan faaliyetleri tehdit oluştururken, ülke dışında yaşanan istikrarsızlık ortamları düzensiz göç gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin iç güvenlik strateji ve politikaları ile bu alanda faaliyette bulunan teşkilat ve insan kaynağının geliştirilmesi önemlidir.

Bu çerçevede, Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatları bakımından Cumhuriyet döneminin en önemli reformlarından biri 25.07.2016 tarihli ve 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle (KHK) yapılmıştır. Reformun demokratikleşme, etkinlik, etkin denetim, işbirliği, hizmet sunumunda kalite sağlanması gibi hususlarla ilişkisi kurulabilir. Şüphesiz Jandarma Genel Komutanlığı köklü bir tarihe ve geleneklere sahiptir. Sahil Güvenlik Komutanlığı daha yeni bir teşkilat olmakla birlikte, Jandar-

ma Teşkilatının içinden doğmuş olması ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ile personel esaslı yakın ilişkisi nedeniyle tarihi köklere ve geleneklere sahip diğer bir teşkilattır. Bu iki teşkilatın tarihi ve geleneksel unsurlarıyla modern ihtiyaçlar ve çağdaş ilkelere birlikte reforma tabi tutulması hızlı bir reform sürecine rağmen gözetilen bir husus olmuştur. Bu çerçevede başta 668 sayılı KHK olmak üzere 669 sayılı KHK, 671 sayılı KHK, 674 sayılı KHK'larla önemli bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir. 10.03.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile 09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda sözü edilen KHK'larla yapısal reforma yönelik değişiklikler yapılmıştır. Bu çalışmada bu iki Teşkilata ilişkin dönüşüm ana hatlarıyla özetlenecektir.

1. DÖNÜŞÜMÜN ANA HATLARI

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatları bakımından İçişleri Bakanlığına bağlılık reformdan önce de söz konusuydu. Gerçekte bu iki Teşkilat, Emniyet Teşkilatında

olduğu gibi İçişleri Bakanlığının bağlı kuruluşuydu. Fakat aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası sayılmalarından son düzenlemeyle vazgeçilmiştir. Böylece, bu iki Teşkilatın İçişleri Bakanlığına bağlılık durumunu pekiştiren bir sonuç oluşmuştur.

Bu noktada Sahil Güvenlik Teşkilatı açısından genel kolluk olma vasfı kanuna konularak üçüncü bir genel kolluk teşkilatı Türk Kamu Yönetiminde oluşmuştur. Sahil Güvenlik Teşkilatının genel kolluk olup olmadığı konusunda hukuken var olan tartışmalara da pozitif hukuk normuyla son verilmiştir. Böylece Emniyet, Jandarma, Sahil Güvenlik Teşkilatı olarak üç genel kolluk teşkilatı söz konusudur.

Jandarma Teşkilatına ilişkin en önemli değişimlerden biri görevler bakımındandır. Jandarma Teşkilat Kanununda ifade edilen mülki görevler, adli görevler ve askeri görevler ayrımına devam edilmektedir. Askeri görevler konusunda seferberlik ve savaş hali durumu sayılabilir. Burada yenilik olarak *“Jandarma birlikleri; Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine İçişleri Bakanının, illerde ise garnizon komutanının talep etmesi halinde valinin onayıyla kendilerine verilen askeri görevleri de yaparlar.”* düzenlemesidir. Genelkurmay Başkanlığının ya da illerde garnizon komutanlarının talep etmesi üzerine durumuna göre askeri görevi belirlemeye İçişleri Bakanı veya valiler yetkili kılınmıştır.

Görev ve sorumluluk alanı bakımından da önemli bir değişiklik söz konusudur. Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışındaki alan olarak devam ettirilmektedir. Buradaki yenilik; İçişleri Bakanının kararıyla bir il veya ilçenin tamamının polis ya da jandarma görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebileceğine ilişkin düzenlemedir. Bu yetki İçişleri Bakanına (Bakanlığa değil) verilen münhasır bir yetkidir.

Reformla öngörülen en önemli değişikliklerden biri de üç kolluk teşkilatı arasında personel görevlendirilmesine ve araç-gereç tahsisine imkân veren düzenlemedir. Buna göre; *“Lüzum görüldüğü hallerde İçişleri Bakanı tarafından, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı arasında her kademedeki personel, geçici olarak görevlendirilebilir.”* Bu, üç genel kolluk teşkilatı arasında işbirliğinin artırılması ve dayanışma duygularının geliştirilmesi açısından yeni bir yaklaşımdır. Bu düzenleme, aynı zamanda belli alanlarda karşılıklı uzmanlık bilgilerinden istifade etme imkânı da sunmaktadır. Benchmarking olarak bilinen diğer örgütlerin iyi uygulama örneklerinin örgüt bünyesine aktarılması bakımından da uygun bir kanal oluşmuştur. İçişleri Bakanı bu yetkisini il valilerine devredebilme imkânına da sahiptir.

Ayrıca, İçişleri Bakanının onayıyla; Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığının silah, mühimmat, teçhizat, taşıt ve diğer taşınırları ile taşınmazlarının birbirlerine geçici olarak tahsis edilebilmesi veya bedelsiz olarak devredilebilmesi imkânı da sağlanmıştır. Bu, etkin kaynak kullanımı maksatlı yeni bir düzenlemedir.

2. PERSONELE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında diğer hizmet sınıflarıyla birlikte iki yeni sınıf ihdas edilmiştir. Bu durum 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi olmanın gereği olarak düzenlenmiştir. Bu yeni sınıflar “jandarma hizmetleri sınıfı” ile “sahil güvenlik hizmetleri sınıfı”dır.

Ancak, Reform sırasında dikkat edilen en önemli husus Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının personelinin özlük hakları ile kazanımlarının korunmasıdır. Buna yönelik düzenlemeler ilkesel olarak Kanunun gerekli kısımlarına işlenmiştir. Ayrıca, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik

Komutanlığı personeli hakkında, Türk Silahlı Kuvvetlerinde karşılığı olan rütbe ve kıdem üzerinden aynı şartlarla, 03.01.1961 tarihli ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu uygulanmaya devam edilecektir.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında rütbelere korunmuştur. Bu bakımdan geleneksel yapı muhafaza edilmiştir.

Personel, nasıp ve terfi, aylık ve diğer mali ve sosyal haklar bakımından statü ve rütbelere göre 27.07.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 28.05.1988 tarihli ve 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu ile 18.03.1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi personel hakkındaki hükümler uygulanacaktır. Personel bakımından yapılan önemli değişikliklerden biri atamalara münhasırdır. Buna göre;

- Subaylığa ve astsubaylığa nasıp ve terfi işlemleri, İçişleri Bakanlığının onayıyla yapılır.
- Albaylıktan tuğgeneral rütbelere terfiler ile generallikte bir üst rütbeye terfiler müşterek kararname ile yapılır.
- Rütbelerindeki bekleme süresinin dolması ya da kadrosuzluk nedenleri ile emekliliğe sevk edilme durumunda olan, ancak hizmetlerine ihtiyaç duyulan albaylar 60 yaşına, generaller ise 65 yaşına kadar İçişleri Bakanının onayıyla görevde bırakılabilirler.
- Nasıp ve terfi yetkilerinin kullanılmasında ilgili olan; 926 sayılı Kanun ve diğer kanunlarla, İçişleri Bakanlığı dışında, başka mercilere verilmiş inha, seçim, görüş alma ve benzeri yetkilere dair hükümler Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli bakımından uygulanmayacaktır.

Görüldüğü gibi İçişleri Bakanı atamalarda önemli yetkilerle donatılmıştır. Albaylıktan generallığa müşterek ka-

rarnameyle atama yapılması hususu da önemli bir değişikliktir.

Atamalar konusunda önemli diğer değişiklikler de şunlardır:

- Jandarma Genel Komutanının, Jandarma Genel Komutanı Yardımcılarının, generallerin ve il jandarma komutanlarının atanmaları müşterek kararnameyle yapılır.
- Diğer subaylar, astsubaylar ve uzman jandarmaların atanmaları İçişleri Bakanlığınca yapılır.
- İhtisaslaşma gereği olarak özel eğitim görmüş personel nokta atamasına tabi tutulabilir. Nokta ataması yapılmayan subay, astsubay ve uzman jandarmalar valilik emrine atanır ve bunların istihdam yerleri, il içi yer değiştirmeleri vali tarafından yapılır.
- Hizmet gerekleri bakımından uygun görülmesi halinde il jandarma komutanlıklarına general rütbesindeki subaylar da atanabilir.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında Kurmay Başkanlıklarının kaldırılarak Komutan Yardımcılıklarının getirilmesi değişimlerden birini oluşturmaktadır. Ayrıca İl Jandarma Komutanları da İl Emniyet Müdürlerinde olduğu gibi müşterek kararname ile atanır hale getirilmiştir. Subayların il emrine atanarak valiler tarafından il içi atama yapılması da yeniliklerden birini oluşturmaktadır.

3. JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ

668 sayılı KHK ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının subay ve astsubay ve diğer personel ihtiyacını karşılamak, önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapmak üzere bünyesinde fakülte, enstitü, astsubay meslek yüksekokulları, eğitim ve araştırma merkezleri ve kurslar bulunan bir yükseköğretim kurumu olarak İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulmuştur. Bu Akademi önemli bir

adımdır. Harp Okulları dönemindeki uluslararası akreditasyon konusundaki sorunlar da çözülmüştür.

4. DİSİPLİN VE SORUŞTURMA USULLERİ

Disiplin ve soruşturma usulleri de değiştirilmiştir. Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında askeri mahkemeler kapatılmıştır.

- Disiplin işleri özel kanun hükümlerine göre yürütülür.
- Jandarma personelinin mülki görevlerinden doğan suçlarında; özel kanunların hükümleri saklı kalmak şartıyla 02.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.
- Adli görevlerinden doğan suçlarda; 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 161'inci maddesinin beşinci fıkrası hükmü uygulanır.
- Jandarma personeline askeri görev verildiği takdirde bu görevlerden doğan suçlarda 25.10.1963 tarihli ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu hükümleri uygulanır. Bu suçların muhakemesi, Jandarma personelinin emrine verildiği askeri birlik personelinin muhakeme etmekle görevli ve yetkili olan askeri mahkemede görülür.
- Jandarma personelinin kişisel suçlarında genel hükümlere göre işlem yapılır.

Burada bir diğer önemli değişiklik Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında görev yapan personel için özel bir disiplin kanunu öngörülmesidir. Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında görev yapan personele ilişkin olarak "Genel Kolluk Disiplin Kanunu" çalışmaları devam etmektedir.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında görev yapan personelin gö-

revden uzaklaştırmalarına ilişkin karışık sistem terk edilerek bu hususta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri geçerli kılınmıştır.

5. ARAÇ GEREÇ TEDARİKİ VE STANDARDİZASYON

Jandarma Genel Komutanlığı ikmal hizmetleriyle faaliyetlerine ait her türlü ihtiyacını ve silah ve mühimmatının İçişleri Bakanlığınca belirlenecek standartlara uygun olarak karşılanacağı hüküm altına alınarak genel kolluk ihtiyaçları çerçevesinde standardizasyon imkânı sağlanmıştır.

Ayrıca, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvelik Komutanlığının, Savunma Sanayi Destekleme Fonundan Türk Silahlı Kuvvetlerinin sahip olduğu haklarla yararlanmasi hüküm altına alınmıştır.

SONUÇ

Kısa bir süreçte yapılan değişiklikler, yıllarca arzu edilip yapılamayanların kağıda dökülmesinden ibarettir. Bir başka ifadeyle değişim ve dönüşüm için hem kanun çalışmasında yer alanlarda, hem de Türk Kamu Yönetiminde zihinsel bir birikim mevcuttu. Bu nedenle öncelikle yapılan değişikliklerin ihtiyaçtan doğduğu ve reformun altlığının mevcut olduğu ifade edilmelidir. Yapılan değişikliklerle Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında önemli sorun alanları ortadan kaldırılmıştır. Bu köklü kuruluşlar Türkiye'nin yeni gelişen ihtiyaçları çerçevesinde, artık geleceğe daha hazırlıklı ve hızlı adımlarla ilerleyecektir.

KAYNAKÇA

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (10.03.1983 tarihli ve 2803 sayılı)
668 sayılı KHK
669 sayılı KHK
671 sayılı KHK
674 sayılı KHK
Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı)